

Kultur, kulturarv och näringsliv i samverkan

Återrapportering enligt regleringsbrev 2008

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Uppdraget	3
3	Entreprenörskap, företagande och samverkan	4
3.1	Entreprenörskap och företagande	4
3.2	Samverkan	4
4	Nulägesbeskrivning	5
4.1	Tväarsektoriellt samarbete	5
4.2	KRUS-projektet	6
4.3	Folder om EU-stöd till kultur- och kulturarvsprojekt	6
4.4	Konferenser om kultur, kulturarv och entreprenörskap	6
4.5	Bergslagssatsningen	7
4.6	K-samsök	7
4.7	Forskning och utveckling	8
4.8	Erfarenheter från internationella projekt	9
5	Röster från kulturarvssektorn	9
6	Framtida åtgärder	10
6.1	Gemensamt uppdrag	11
6.2	Utveckla statistik inom kreativa näringar, kultur och kulturarv	11
6.3	Stärk entreprenörskap i utbildningar	13
6.4	Säkerställ kultur- och kulturarvsperspektiv i EU:s strukturfondsprogram	15
6.5	Kompetensutveckla myndigheter och organisationer	16
6.6	Ta fram en branschguide för kultur- och kulturarvsföretagare	17
6.7	Stärk marknadsföring och produktutveckling	18
6.8	Tillämpa modell med checkar för nätverksaktiviteter	19
7	Referenser	22
	BILAGA: Intervjuer	24

1 Inledning

Kulturarv utgör en kraft för Sveriges utveckling, tillväxt och konkurrenskraft och är en gemensam angelägenhet för många aktörer.¹ En fördjupad samverkan mellan kulturarvssektor och näringsliv ger förutsättningar för innovation och förnyelse, för entreprenörskap och företagande, för att kunskapsresurser i landet ska kunna utvecklas och för att nå ett strategiskt gränsöverskridande arbete i ett samhälle tillgängligt för allas delaktighet.

Den svenska kulturmiljövården engagerar ett stort antal människor och är integrerad i många samhällsområden. Regional utveckling och tillväxt har sin utgångspunkt i ett landskap där kulturarv utgör en resurs för boendes livskvalitet, besökarnas upplevelser och företagens produktutveckling. Det får till följd att fler människor deltar i kulturarvsarbetet, både som producenter och konsumenter, där styrkan ligger i mångfalden.

För att entreprenörskap och företagande ska utvecklas inom kulturarv och för att samverkan ska främjas mellan kulturarv och näringsliv behövs insatser inom och mellan olika områden och aktörer på alla nivåer.

2 Uppdraget

Riksantikvarieämbetet har i uppdrag att i samverkan med Verket för näringslivsutveckling (Nutek) inkomma med förslag till hur entreprenörskap och företagande kan utvecklas inom myndighetens verksamhetsområde.² Vidare ska förslag lämnas om hur samverkan mellan näringsliv och relevanta aktörer inom myndighetens verksamhetsområde kan främjas på nationell och regional nivå. En redovisning ska lämnas till Kulturdepartementet senast den 15 maj 2008. Även Riksarkivet, Kulturrådet och Svenska Filminstitutet har motsvarande uppdrag. Nutek har även i uppdrag att genomföra en studie om hemslöjden som näringsgren med redovisning den 31 maj 2008.

Arbetet med uppdraget har skett i nära samarbete med de andra myndigheterna. Tolkningen är att Riksantikvarieämbetet, Nutek, Riksarkivet, Statens Kulturråd och Svenska Filminstitutet lämnar in var sin rapport utifrån sitt respektive verksamhetsområde. I syfte att tydliggöra erfarenheter från regional nivå har Riksantikvarieämbetet därtill anlitat en konsult för att inhämta underlag från olika aktörer inom kulturarvsområdet.³

De presenterade förslagen till framtida åtgärder har tagits fram i nära samarbete med Kulturrådet, Nutek, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet. Många

¹ Attraktivitet – hur och för vem?, Riksantikvarieämbetet 2005

² Regleringsbrev avseende Riksantikvarieämbetet Ku2007/3443/SAM

³ Se Bilaga

av de presenterade förslagen bygger på egna tidigare erfarenheter, men också på andras studier, rapporter och liknande. Förslagen omfattar åtgärder inom:

- Kartläggning och statistik
- Utbildning och kompetensutveckling
- Information och mötesplatser
- Stöd och finansiering

Utöver dessa förslag finns det områden som inte har utretts inom ramen för uppdraget. Riksantikvarieämbetet föreslår därför följande områden för vidare utredning:

- Kartläggning av företagare och entreprenörer⁴
- Investeringar och lån till kultur- och kulturarvsföretagare
- Ideella kulturarvsorganisationers roll
- Kulturarv som resurs för kreativa näringar
- Internationella jämförelser
- Framtida forskningsbehov
- Översyn av regelverk för samfinansiering av EU:s fonder och program, inklusive förordning (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård

3 Entreprenörskap, företagande och samverkan

3.1 Entreprenörskap och företagande

Riksantikvarieämbetet utgår från Nuteks definition att entreprenörskap och företagande är två skilda begrepp.⁵ Entreprenörskap finns och behövs i alla delar av samhället – i befintliga företag och organisationer, i offentlig verksamhet, i föreningslivet, i skolan och inom den sociala ekonomin. Företagande handlar om att starta och driva företag, där entreprenörskap är en av flera former av företagande. Företag kan ha återkommande innovativa och entreprenöriella perioder och verksamheter, det vill säga utveckla nya användarvärden med den bas företaget har eller i en utvecklad variant.

3.2 Samverkan

Samverkan förekommer på många nivåer i samhället och mellan många olika branscher, ämnesområden och verksamheter. Att denna samverkan behöver öka är något som många program och strategier för tillväxt talar för. Det återspeglas inte minst i uppdrag till myndigheterna och i deras regleringsbrev.

⁴ Vid avstämning med Näringsdepartementet 2008-04-15 presenterades uppdrag till konsult angående exempel på företagare och entreprenörer inom kulturområdet. Det kan dock finnas anledning till att göra en mer omfattande studie än vad som var rimligt inom uppdraget.

⁵ Ett starkt entreprenörskap, Nutek 2003

Sektorerna inom till exempel kreativa näringar är relativt nydefinierade.⁶ Det finns ett behov av att sprida kunskap, få bättre policyramverk och förstärkt samverkan mellan offentlig sektor, akademi och näring. Att vara kulturarvsföretagare är dessutom ett oerhört brett arbetsfält som omfattar många näringsgrenar, både med kulturarv i fokus och med annan verksamhet som bas.

Formen för samverkan beror bland annat på behov, resurser och vilka aktörer som kan och vill delta. Samverkansformen kan vara frivilliga och organisatoriska nätverk, partnerskap, mötesplatser, privat-offentligt partnerskap, kluster, centrubildningar, idéarenor, konsortium och tankesmedjor. Samverkan kan ske till exempel enligt nedan presenterad modell Bergslagssatsningen, Generatorinitiativet⁷, Cultural Heritage Clearing House⁸ eller nätverk för kultur och näringsliv i samverkan.

Förutsättningarna för entreprenörskap och företagande inom kulturarvssektorn kan öka genom ett tvärsektoriellt samarbete och därmed kan drivkraften och kreativiteten stärkas. Utvecklingen främjas även av flödet mellan myndigheter, näringsliv, akademi samt av goda inomsektoriella kontakter. För kulturarvsområdet, vars bas är ideellt engagemang och intresse, är samarbete med ideella och andra liknande kulturarvsorganisationer av stor betydelse. Riksantikvarieämbetet menar att kopplingen till ideella sektorn generellt behöver stärkas enligt en så kallad Quadruple Helix-modell.⁹

4 Nulägesbeskrivning

Genom *En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013*¹⁰ har entreprenörskap blivit allt mer framträdande som betydelsefull faktor för regional tillväxt. Hur Riksantikvarieämbetet arbetar med strategins prioriteringar redovisades i *Kulturarv som resurs i regional utveckling – återrapportering enligt regleringsbrev 2007*¹¹. Nedan presenteras dock ett antal insatser med särskild koppling till entreprenörskap och företagande och samverkan mellan kultur och näringsliv.

4.1 Tvärsektoriellt samarbete

Ett stort antal myndigheter har i uppdrag att stärka sitt tvärsektoriella samarbete för hållbar regional tillväxt genom att medverka i tematiska myndighets-

⁶ Nybyggarna '08, Upplevelseindustrin 2008

⁷ www.generator2008.se

⁸ Förslag i Samverkan för kunskapsutveckling att skapa plattform för kommunikation av kulturarvskunskap och forskning, Riksantikvarieämbetets omvärldsanalys 2007

⁹ Ibid

¹⁰ Näringsdepartementet N7037

¹¹ Kulturarv som resurs i regional utveckling – återrapportering enligt regleringsbrev, Riksantikvarieämbetet 2007

uppdraget. De områden som arbetet fokuserar på motsvarar nationella strategins prioriteringar Innovation och förnyelse, Kompetensförsörjning och Arbetskraftsutbud samt Tillgänglighet.¹² Riksantikvarieämbetet deltar i gruppen Innovation och förnyelse, där Kreativa näringar utgör en mindre arbetsgrupp. Arbetet ska slutredovisas till regeringen i april 2009.

4.2 KRUS-projektet

Under 2007 genomförde Riksantikvarieämbetet tillsammans med Kulturrådet, Riksarkivet, Sveriges Kommuner och Landsting, Verket för näringslivsutveckling och Institutet för tillväxtpolitiska studier det så kallade *KRUS-projektet* (Kulturen i regionala utvecklingsstrategier och program). Projektet syftade till att kartlägga hur kultur och kulturarv lyfts fram i regionala utvecklingsprogram och strategier samt i regionala strukturfondsprogram. Därtill diskuterades olika former för dialog, uppföljning av resultat och mätning av effekter av gjorda satsningar, liksom hur samverkan med näringslivet och dess intresseorganisationer sett ut regionalt.

4.3 Folder om EU-stöd till kultur- och kulturarvsprojekt

Idag finns det en stor mängd tillgänglig information att fördjupa sig i, inte minst på olika hemsidor. För att eftersökt information ska bli mer tillgänglig krävs att informationen sorteras efter en viss målgrupps olika behov. Det krävs till exempel tydligare och riktad information till kulturarvsföretagare om olika stödsystem och finansieringsmöjligheter.

Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet arbetar med att ta fram en folder som ska fungera som guide för hur kultur- och kulturarvsprojekt kan ansöka om medel från EU:s olika fonder och program. Avsikten är att foldern ska vara framtagen under hösten 2008.

4.4 Konferenser om kultur, kulturarv och entreprenörskap

Riksantikvarieämbetet och Internationella handelshögskolan i Jönköping arrangerade konferensen *Kulturarv och entreprenörskap* våren 2007 i samarbete med ett flertal andra myndigheter. Konferensen vände sig till företrädare för centrala, regionala och lokal myndigheter och organisationer. Syftet med satsningen på entreprenörskap var att tillsammans med Nutek utveckla både entreprenörskap och företagande inom kulturarvsområdet men också hur näringsliv och kulturarvssektorn kan samarbeta.

¹² En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013, Näringsdepartementet N7037

Som ett resultat av konferensen 2007 anordnas hösten 2008 en ny konferens i samarbete med Nutek och Kulturrådet, den här gången med fokus på entreprenörerna och företagen. Kommande konferens *Kultur, kulturarv och entreprenörskap* kommer att vara en mötesplats för diskussion och erfarenhetsutbyte mellan entreprenörer, företagare, organisationer och myndigheter.

4.5 Bergslagssatsningen

Bergslagssatsningen är ett samarbete mellan fem länsstyrelser, kommuner och andra lokala aktörer i intresseföreningen Bergslaget samt Riksantikvarieämbetet. Syftet är att lyfta fram Bergslagen som kulturhistorisk och turistisk region och tillvarata och utveckla natur- och kulturarv. Satsningen ska stärka ett antal centrum med fokus på upplevelser och aktiviteter samtidigt som det skapas en långsiktigt hållbar struktur för att befrämja turismdriven tillväxt. I Bergslagssatsningen har tre fokusområden identifierats: kommunikation, mottagarservice och entreprenörskap.

Riksantikvarieämbetet fördelade 2008 drygt fem miljoner kronor till Bergslagssatsningen för utveckling av och samverkan mellan bergslagshistoriska centra. Dessa utgör grund för folkbildning, turism, förvaltning och utveckling av kulturarvet men skapar även mötesplatser och infrastruktur för lokala företagarkluster runt besöksmålen.

4.6 K-samsök

I takt med att museer och arkiv digitaliserar samlingar ökar antalet källor med kulturarvsinformation på webben. Fokus ligger ofta på den egna samlingen, vilket inte alltid motsvara användarnas behov. Den som söker specifik information behöver själv leta på flera olika hemsidor.

K-samsökprojektet syftar till att ta fram en standard för kulturarvsinformation samt en webbservice som ska fungera som en växel mellan informationsägare och tillämpningsutvecklare och utförs inom uppdraget till Koordinator för museisektorn.^{13 14} I nuläget samverkar representanter från Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museer, Västarvet, Kulturrådet, Västergötlands museum, länsmuseum Västernorrland, Nordiska museet, Tekniska Museet, Livrustkammaren, Kungliga biblioteket och Riksarkivet med flera. En första version av K-samsök skall färdigställas under 2009.

K-samsök kan stimulera informationsägare att samlat lyfta ut sin information och skapa en mer offensiv syn på att dela med sig av kulturarvsinformation, med ett tydligare fokus på användarnas förutsättningar och behov. Vid sidan museer, hembygdsföreningar med flera har även kommersiella aktörer visat intresse för att förmedla kunskap om kulturarvet. Med K-samsök kan fler aktörer skapa en större variation tillämpningar som kan nå fram till fler an-

¹³ Koordinator för museisektorn, Ku 2007:02

¹⁴ www.sou.gov.se/museikoordinat

vändargrupper än vad de idag etablerade webbplatsägarna kan utföra. Webbteknikens utveckling innebär att i stort sett vem som helst kan med relativt små medel skapa webbplatser. Kan då kulturarvsdata vara lätt åtkomlig kan den användas av fler webbutvecklare. Dessa kan vara allt från enskilda personers hobbyprojekt till hembygdsportaler, regionala portaler till kommersiella aktörer. Redan idag finns sådant intresse.

Det finns också andra exempel på att den här typen av samordnade söktjänster. Förutom Riksantikvarieämbetets och Statens historiska museers "sökportaler", som har varit i drift i över ett år, finns till exempel regionala portaler där museer, arkiv och bibliotek samlat sig på en gemensam hemsida, kulturarvsportal för Västernorrland, Carpe Cultura i Kalmar län och forsknings- och utvecklingsprojektet Knowledge Management in Museums (Luleå Tekniska Universitet). I Europa finns ett utkast till hur användarna kan tänkas möta en söktjänst för europeiskt kulturarv¹⁵ och Library of Congress skapar en global resurs i World Digital Library. Europarådets informationsportal Herein är ytterligare ett exempel.¹⁶

4.7 Forskning och utveckling

Forskning som Riksantikvarieämbetet stödjer genom FoU-programmet ska bidra till att utveckla kulturmiljöarbetet och dess betydelse för samhällsutvecklingen.¹⁷ Forskningsanslaget har som syfte att stödja tillämpad forskning om kulturarvet. Avslutade och pågående projekt som särskilt relaterar till entreprenörskap och företagande är:

- *Kulturarvsentreprenörens roll i lokalsamhället*, Umeå universitet, syftar till att tvärvetenskapligt analysera vilka roller och funktioner lokala aktörer antar i bruket av lokalt avgränsade kulturarv.¹⁸
- *Kulturarv, mångfald och marknadsföringspraktiker*, Lunds universitet och Campus Helsingborg, syftar till att skapa preciserad forskning kring hur mångfaldsfrågor hanteras inom kulturarvsturismen.
- *Kulturmiljöns sociala och ekonomiska värden – metoder för utvecklade dialoger med medborgare och företag i den kommunala planeringen om kulturmiljöns värden*, KTH, syftar till att utveckla metoder för att på ett systematiskt sätt inhämta och nyttiggöra kunskaper om kulturmiljöns värde och nytta för olika grupper av medborgare och företag.
- *Kulturarvets ekonomiska värden*, Internationella handelshögskolan i Jönköping, syftar till att lyfta fram de ekonomiska aspekterna av att bevara och förädla kulturarvet och kulturmiljön i ett antal sammansättningar av kulturobjekt.

¹⁵ www.europeana.eu

¹⁶ www.european-heritage.net

¹⁷ FoU-program för kulturmiljöområdet 2006-2010, Riksantikvarieämbetet 2006

¹⁸ Kulturarvet och entreprenören – om nyskapat kulturarv i Västerbottens Guldrike, Riksantikvarieämbetet 2007

4.8 Erfarenheter från internationella projekt

Inom ramen för internationellt utvecklingssamarbete arbetar Riksantikvarieämbetet med att lyfta fram kulturarvet som en resurs i arbetet för en hållbar samhällsutveckling, ekonomisk tillväxt samt för att bekämpa fattigdom. Det omfattar bland annat samarbete med nordiska länder inom ramen för Nordiska ministerrådet¹⁹, stöd till kulturarvsmyndigheter i Sveriges samarbetsländer, arbete inom Världsarvskommittén samt medverkan i olika internationella projekt och konferenser. En viktig del är att återföra nya perspektiv och erfarenheter från de internationella samarbetena till det pågående nationella arbetet med kulturarv som resurs i regional utveckling och tillväxt.

Lokalbefolkningens delaktighet i förvaltning av kulturarvet bidrar till att stärka människors identitet och genererar arbetstillfällen, vilket därmed kan minska fattigdomen. Förutom ett myndighetssamarbete för att stärka myndigheter i deras förvaltning och utveckling av kulturarv är det lokala perspektivet viktigt. Exempelvis behövs lokalt engagemang och kompetent lokal arbetskraft och användande av lokala material för att nå en hållbar och långsiktig förvaltning av kulturarv.

5 Röster från kulturarvssektorn

Som underlag för denna rapport gav Riksantikvarieämbetet i uppdrag till GOD BOSTAD Kulturmiljökonsult att intervjua tolv aktörer som på olika vis har koppling till kulturarv.²⁰ Frågorna handlade om vilka förutsättningar som krävs för att entreprenörskap och företagande kan öka inom kulturarvssektorn samt hur samverkan kan främjas mellan kulturarvssektor och näringsliv. Avsikten är inte att få en heltäckande kartläggning, utan intervjuerna ger ett antal exempel på hur olika aktörer arbetar, vad de har för erfarenheter och uppfattningar samt eventuella förslag till utveckling.

Bland de *förutsättningar* som krävs för att entreprenörskap och företagande kan utvecklas inom kulturarvssektorn nämndes:

- möjligheter till möten, mötesplatser och nätverk
- myndigheter är mer öppna
- integrera kulturperspektiv i andra politikområden
- förena kultur och ekonomi
- individer kan röra sig mellan offentligfinansierad kultursektor och näringsliv
- tänka affärsmässigt utan att tillgängligheten minskar
- förståelse för vikten av historia och kulturarv och kunna förmedla detta

¹⁹ till exempel pågående projekt för internordiskt samarbete och nätverk för natur- och kulturarv som resurs för lokal och regional utveckling och tillväxt

²⁰ se Bilaga, Intervjuer

2008-05-12

103-01414-2008

- ställa krav på att kulturarv skall uppmärksammas och tas tillvara
- ökad kompetens hos beställare
- utveckla en sund konkurrens och affärsmässighet i kultursektorn
- översyn av dagens kulturarvssektor och regelverk
- tillvarata den positiva dynamiken av ideellt arbetande entreprenörer
- tillämpad forskning

För att *främja samverkan* mellan kulturarvssektor och näringsliv nämndes:

- förmedla konsultuppdrag
- entreprenörskap i myndigheterna
- utvecklade kontakter mellan myndigheter och näringsliv lokalt, regional, nationellt och internationellt
- nätverk både på individuell och strategisk basis
- ordna gemensamma arrangemang
- bättre lyfta fram kulturarv som betydelsebärande för den växande turism- och upplevelseindustrin
- erbjuda kunskap och kompetens

6 Framtida åtgärder

Nedan presenteras ett antal områden som Riksantikvarieämbetet tillsammans med Kulturrådet, Nutek, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet identifierat som viktiga för entreprenörskap och företagande samt för samverkan mellan kultur, kulturarv och näringsliv. Förslagen till framtida åtgärder är dock formulerade utifrån respektive organisations verksamhetsområde, vilket innebär att skrivningarna i de fem separata rapporterna inte är identiska.

Generellt kan konstateras att insatser krävs inom olika områden på alla nivåer. Lokala och regionala erfarenheter behöver lyftas till nationell nivå samtidigt som arbetet måste bedrivas lokalt och regionalt där den kulturella mångfalden är en central resurs. På nationell nivå är det viktigt att skapa förutsättningar för samverkan, entreprenörskap och företagande samtidigt som det internationella samarbetet behöver stärkas.

Innan åtgärderna presenteras nedan är det viktigt att slå fast att erfarenheterna från redan pågående arbete måste tas tillvara och inkluderas i planeringen av ett eventuellt framtida program. Denna rapport utgör ett av flera underlag och bör ses i ett större sammanhang för att planera för framtiden. Ett sammanhang där exempelvis KRUS-projektet, olika kartläggningar, Generator 2008 och uppdraget om hemslöjden som näringsgren bör vara inkluderade. Även eventuella särskilda insatser från till exempel ALMI Företagspartner bör tas med i planeringen.

6.1 Gemensamt uppdrag

Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslås få ett gemensamt uppdrag för att främja samverkan mellan kultur, kulturarv och näringsliv. Uppdraget bör vara minst treårigt och omfatta minst 15 miljoner kronor per år.

I dialogen mellan Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet och under de två dialogmöten som Kultur- och Näringsministern hållit framkom att en ökad samverkan mellan kultur och näringsliv efterfrågas från alla parter.^{21 22}

Med stor sannolikhet krävs en aktiv statlig insats för att få en ökad samverkan till stånd. Ett gemensamt uppdrag till Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet i syfte att genomföra ett treårigt program med insatser på olika nivåer främjar samverkan mellan kultur, kulturarv och näringsliv.

Utöver ett gemensamt uppdrag till ovanstående myndigheter och organisationer bör bland andra ITPS, Statistiska centralbyrån och ALMI Företagspartner få i uppdrag att i samarbete med andra aktörer sö över förutsättningarna för entreprenörskap och företagande kopplat till kultur och kulturarv.

6.2 Utveckla statistik inom kreativa näringar, kultur och kulturarv

Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslår att statistik inom området kreativa näringar bör utvecklas i enlighet med ITPS förslag i rapporten "Kreativ tillväxt? – En rapport om kreativa näringar i politik och statistik".²³ Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet är positiva till ITPS förslag och är beredda att medverka i ett uppdrag till Statistiska centralbyrån utifrån sina olika uppdrag inom den nationella kulturpolitiken. I detta uppdrag bör inkluderas en översyn av statistik som avser kultur, kulturarv och företagande samt framtagande av en ny samlad rapport med kulturarvsstatistik²⁴.

Behov

De kulturella/kreativa näringarna har tilldelats allt större betydelse både inom ramen för EU och på svensk nationell och regional nivå. Samtidigt har EU-kommissionen påtalat att det finns brister på harmoniserande statistik inom området, vilket är en svaghet som bör åtgärdas. ITPS har i sin rapport *Kreativ tillväxt? – En rapport om "kreativa näringar" i politik och statistik* också påtalat att det finns behov av ett utvecklingsarbete när det gäller statistik inom

²¹ Dialog om näringsliv och kultur i samverkan den 9 oktober 2007, Anna Rygård AB

²² Dialog om näringsliv och kultur i samverkan den 14 mars 2008 Anna Rygård AB

²³ ITPS 2008

²⁴ Avser i detta sammanhang tidigare använt begrepp kulturmiljöstatistik

kulturområdet och föreslagit att regeringen uppdrar åt Statistiska centralbyrån att tillsammans med forskare utforma ett förslag hur detta skulle kunna ske.²⁵ Förslaget utgår från att definitionerna av kreativa näringar är alltför vaga och behöver preciseras. Som exempel definierar den europeiska KEA-rapporten²⁶ och KK-stiftelsen *Cultural Economy* respektive *Upplevelseindustri* på olika sätt. Också i KRUS-projektets regionala dialoger påtalades behovet av ett utvecklat centralt stöd för indikatorer och uppföljningssystem inom kultur- och kulturarvsområdet samt behovet av en utvecklad kulturstatistik.²⁷

Behovet av att kunna mäta både konsumentperspektiv och producentperspektiv är några av de frågor som diskuteras. I producentledet finns till exempel tre möjligheter att skatta upplevelseindustrin: branscher, produkter och yrken. Branschdata för kultur- och kulturarvsföretag är dock bristfällig och bör utvecklas för att löpande kunna studera utvecklingen av entreprenörskapet inom kultur och kulturarv.

Kulturrådet har det samlade statliga ansvaret för kulturstatistiken, i vilken kulturarvstatiken ingår, men de uppgifter som ligger till grund för kulturstatistiken samlas in och sammanställs vid flera olika myndigheter, institutioner och organisationer. Riksantikvarieämbetet har tillsammans med Kulturrådet tidigare arbetat med att utveckla kulturarvsstatistikens två dimensioner, *kulturstatistiken* respektive *miljöstatistiken*. Den senaste samlade rapporteringen av kulturarvsstatistik skedde 1997 i samarbete med Statistiska centralbyrån och Kulturrådet.²⁸ Uppgifterna i denna rapport bygger på siffror för 1995. Sedan dess har ingen ny samlad redovisning av kulturarvsstatistik ägt rum.

Möjligheter

Det behövs vidareutvecklad statistik kopplad till kreativa näringar, kultur och kulturarv. Det inkluderar system och indikatorer för att mäta effekter av kulturarvsåtgärder i olika processer i samhället - såväl inom kulturarvssektorn som i andra sammanhang för att främja entreprenörskap och företagande. Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet är därmed positiva till ITPS förslag och är beredda att medverka i ett uppdrag till SCB utifrån respektive uppdrag inom den nationella kulturpolitiken. Kulturrådet har dessutom det samlade statliga ansvaret för kulturstatistiken.

För att utveckla statistik, uppföljningssystem och indikatorer krävs ett samarbete med universitet och högskolor samt med aktörer på regional nivå. Det gäller både metodutveckling och underlag för kvantitativa och kvalitativa analyser. För att mäta kulturarvsföretagande bör uppdraget rimligen omfatta förslag till hur ett klassificeringssystem kan utvecklas för att tydliggöra kulturarvsföretagande i svensk näringslivsindelning (SNI).

²⁵ ITPS 2008

²⁶ The Economy of Culture in Europe, KEA European Affairs 2006

²⁷ Anteckningar från dialogmöten i KRUS-projektet, utkast till rapport, Riksantikvarieämbetet 2007

²⁸ Kulturmiljöstatistik 1995, SCB 1997 Ku 19 SM 9701

I en ny samlad rapport med kulturarvsstatistik kan till exempel ingå uppgifter om kulturmiljön, offentliga utgifter kopplade till kulturmiljövården, personal och kompetens/utbildning, myndighetsarbete såväl centralt som regionalt och lokalt, kunskapsuppbyggnad och arkeologiskt undersökningsverksamhet. En sådan rapportering bör ske återkommande med jämna intervall förslagsvis vartannat/vart tredje år.

6.3 Stärk entreprenörskap i utbildningar

Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslås få i uppdrag att främja entreprenörskap vid universitet och högskolors kulturutbildningar. Förslaget är att regeringen inom ramen för det ovan föreslagna gemensamma uppdraget öronmärker medel som myndigheterna i sin tur kan använda till att medfinansiera projekt vid universitet och högskolor som syftar till att entreprenörskap och företagande blir ett naturligt inslag i kulturutbildningarnas undervisning.

Behov

Det svenska utbildningsväsendet är rikt och omfattande. Det finns en rad utbildningar vid svenska universitet och högskolor som på olika sätt behandlar kulturarvsfrågor. Många utbildningar liknar varandra och att de presenteras på ett likartat sätt. De har därtill en hög generaliseringsnivå och ofta är utbildningar inriktade på att förstå, vårda och bevara kulturarv än att bruka kulturarv som resurs.

Att kunna gestalta och presentera kulturarvet är förhållandevis utvecklat i Sverige. Oftast arbetar vi med en lägsta acceptabel nivå, samtidigt som publiken blir alltmer van vid en alltmer utvecklad förmedling. Det är få anläggningar i Sverige som har sådana inneboende kvaliteter att de inte behöver utvecklas utan att publiken söker sig dit i alla fall. Turismutbildningar är mer inriktade på service och marknadsföring till turisten, än till den enskildes kulturhistoriska upplevelse. Till exempel står många vintersportanläggningar tomma halvårsvis, där det med en utveckling av kulturarvsvården borde kunna finnas verksamhet en större del av året.

Det finns därmed ett behov av fler utbildningar som omfattar bruk av kulturarv, entreprenörskap och företagande, vilket saknas till stor del i formaliserade utbildningar. Nutek har inom ramen för det nationella entreprenörskapsprogrammet redan varit med och finansierat ett fåtal projekt som har till syfte att stärka entreprenörskapet i universitetsutbildningar med kulturinriktning. Nutek kan därav konstatera att det finns ett stort intresse hos lärosätena att arbeta mer med entreprenörskap och företagande.

Exemplet Skog & Historia

Projektet Skog & Historia, som startades av Skogsstyrelsen 1995 för att följa upp den nya skogslagstiftningen, innebar att miljömål och produktionsmål jämfördes. Projektet byggdes upp runt utbildade arkeologer med inventeringsvana, som till sin hjälp fick lokal arbetskraft att söka igenom skogarna.

Skog & Historia påträffade 150 000 nya fornlämningar och 8000 människor utbildades i kulturhistorisk inventering. Det blev många möten mellan antikvarier och arbetslösa där en dialog uppstod. Efterhand utvecklades verksamheten – det var tidigare arbetslösa som inventerade och berättade historien och antikvarierna specialkunskaper brukades på ett annat sätt.

Skog & Historia blev en dialog mellan kulturmiljövård och andra medborgare, mellan forskare och allmänhet. En fortsättning är projektet *Syrener och ruiner*, där det nu finns ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Kulturmiljö i Mälardalen och Sveriges hembygdsförbund för att fokusera på äldre trädgårdsväxter bland torpruiner i skogsmark. Gamla äppelsorter och blommande växter samlas in. Några av dessa kan senare komma som produkter ute i trädgårdshandeln. Människor med olika erfarenheter möts och nya möjligheter växer fram. Vård och bevarande kompletterades med behov av expertkompetens för bruk av kulturarvet.

Möjligheter

Det bör vara möjligt att utforma flera kulturarvsutbildningar så att de får en ökad inriktning mot entreprenörskap och företagande. Därtill kan det finnas möjligheter att inom olika ekonomiutbildningar inkludera entreprenörskap och företagande baserad på kultur.

Sett i ett globalt perspektiv är måltid mycket betydelsefullt där kopplingen till kulturarv kan utvecklas än mer. Oftast är den kulturhistoriska upplevelsen central i samband med en måltid där den kulturhistoriska berättelsen ger måltiden ett väsentligt mervärde. Det kan innefatta allt från restauranger i kulturhistoriskt värdefulla lokaler till speciella upplevelser av lokal mat. Måltiden blir då ett möte mellan publik och kulturarvsproducent.

Det gäller att få till olika former av samverkan och att studenter kan kombinera utbildningar mot olika former av entreprenörskap och företagande. Fler utbildningsanordnare, som folkhögskolor och studieförbund, kan bidra till en breddning av verksamheter, vilket också kräver en bredare tillgång på lärare och instruktörer.

Det handlar således om att skapa möjligheter för universitet och högskolor att ta initiativ för att åstadkomma den önskvärda förändringen. Ett sätt att göra detta är att avsätta medel för kulturutbildningar att söka för att bedriva entreprenörskapsprojekt eller inkludera entreprenörskap och företagande som en del av grundutbildningen.

6.4 Säkerställ kultur- och kulturarvsperspektiv i EU:s strukturfondsprogram

Kulturrådet, Nutek, Rikantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet understryker betydelsen av att kultur- och kulturarvsperspektivet säkerställs inom EU:s fonder och program. Ett förslag har aktualiserats inom Nutek att bilda en resursgrupp inom kulturområdet som stöd till de regionala partnerskapen. Kulturrådet, Rikantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet är positiva till förslaget och beredda att medverka i en sådan resursgrupp.

Behov

Strukturfonderna spelar en viktig roll i genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik. Att minska de ekonomiska och sociala skillnaderna mellan Europas regioner och innevånare är centralt för att lyckas med Lissabonstrategins övergripande mål för unionen. För perioden 2007 – 2013 har Sverige tilldelats sammanlagt 1,9 miljarder euro från EU:s strukturfonder. Enligt en preliminär bedömning skulle insatserna kunna leda till att minst 33 800 nya jobb och 12 800 nya företag skapas. Sverige har i utkast till operativa program angivit att 2,4 procent av medlen bör avse kultur.

I årliga sammanställningar 2000-2006 visas att kulturens andel av beslutade strukturfondsmedel i Sverige kan uppskattas till drygt 10 %.²⁹ Villkoren för perioden 2007-2013 har dock förändrats något varför en prognos för kommande period ej är jämförbar. Även omfördelade medel till kulturarvsprojekt under den gångna stödperioden visar på det behov som finns inom området. Dock förefaller det finnas vissa oklarheter gällande *Bidrag till kulturmiljövård Anslag 28:25* som samfinansiering av insatser i regionala utvecklingsprogram och projekt inom strukturfondsprogram 2007-2013, även om många kulturmiljöärenden och projekt bidrar till regional utveckling och tillväxt.³⁰

Möjligheter

Med tanke på det relativt stora utrymme som kulturen förväntas ta inom ramen för strukturfondsarbetet är det angeläget att det finns en bred kultur- och kulturarvskompetens hos flera aktörer. Det finns skäl att anta det finns behov av att förstärka denna kompetens både i de regionala strukturfondspartnerskapen och på programkontoren för strukturfonderna. Ett förslag har aktualiserats inom Nutek att bilda en resursgrupp inom kulturområdet som stöd och rådgivare till de regionala partnerskapen. Kulturrådet, Rikantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet är positiva till förslaget och beredda att medverka i en sådan resursgrupp.

²⁹ Stöd till kulturprojekt inom EU:s strukturfonder sammanställning för programperioden 2000-2006, arbetsmaterial Kulturrådet 2007

³⁰ Årsredovisning 2007, Rikantikvarieämbetet 2008

6.5 Kompetensutveckla myndigheter och organisationer

Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslås inom ramen för det ovan förslagna gemensamma uppdraget få öronmärkta medel i syfte att möjliggöra kompetensutvecklingsinsatser avsedda för både myndigheter och aktörer inom kultur, kulturarv och näringsliv.

Behov

För att skapa en bättre samverkan och ett större utbyte mellan kultur och näringsliv är det många som delar uppfattningen att det finns ett behov av kompetensutveckling av både myndigheter och andra aktörer. Detta framkom till exempel vid de två dialogmöten som kulturministern och näringsministern har genomfört^{31 32}, i Upplevelseindustrins årsbok³³ och vid de möten som rymt inom ramen för detta uppdrag.

Myndigheter och aktörer inom kultur- och kulturarvsområdet uppges ha bristande kompetens om entreprenörskap och företagande, samtidigt som myndigheter och aktörer som främjar näringslivet (Nutek, ALMI Företagspartner, Exportrådet med flera) har bristande kunskap om kultur och kulturarv. Det innebär brister inom till exempel vägledning och rådgivning, men även som beställare vid upphandling av konsulter.

Möjligheter

Ovan presenterade åtgärd *Stärk entreprenörskap i utbildningar* skapar förutsättningar för framtida medarbetare inom kulturarvssektorn. Likaså främjas företagen av ett kultur- och kulturarvsperspektiv redan i ekonomiutbildningarna. Dock krävs en hel del behovsanpassade insatser inom kompetensutveckling av myndigheter och redan verksamma aktörer inom kultur, kulturarv och näringsliv.

Kompetensutveckling av myndigheter och andra aktörer inom kultur, kulturarv och näringsliv bör leda till bättre förståelse och samverkan. Samtidigt som olika aktörer blir bättre på rådgivning och vägledning kan myndigheternas beställarkompetens utvecklas till fördel för alla inom kultur, kulturarv och näringsliv.

³¹ Dialog om näringsliv och kultur i samverkan den 9 oktober 2007, referat, Anna Rygård AB

³² Dialog om näringsliv och kultur i samverkan den 14 mars 2008, utkast till referat, Anna Rygård AB

³³ Nybyggarna '08, Upplevelseindustrin 2008

6.6 Ta fram en branschguide för kultur- och kultur-arvsföretagare

Nutek i samverkan med Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslås inom ramen för det ovan föreslagna gemensamma uppdraget få öronmärkta medel i syfte att skapa en branschguide för kultur- och kulturarvsföretagare.

Behov

Webbplatsen Företagarguiden drivs och utvecklas av Nutek på uppdrag av den svenska regeringen. Den riktar sig till personer som är eller vill bli företagare. På Företagarguiden finns praktisk information och tjänster. Bland dessa finns interaktiva guider, ett verktyg som ger kunden branschanpassad information. Kunden svarar på ett antal frågor och erhåller en personlig checklista med information om regler, tillstånd och annat som kan vara bra att veta för företagsstart i den aktuella branschen. Hittills kan kunderna erhålla personliga checklistor för till exempel e-handel, taxi och vård och omsorg.

Motsvarande möjlighet saknas för blivande eller verksamma företagare inom kultur- och kulturarvssektorn.

Möjligheter

Kultur- och kulturarvsområdet är brett och omfattar många olika typer av företagande. Det är därför inte möjligt att ta fram en guide som täcker allt en företagare kan behöva. Istället bör en sådan åtgärd fokusera på att ta fram en guide som aktörer inom kultur- och kulturarvssektorn kan ha nytta av och bli inspirerade till entreprenörskap och företagande i sin nuvarande eller kommande yrkesutövning.

Arbetet med att ta fram en branschguide bör ske i samverkan mellan olika aktörer som är främja samverkan mellan olika yrkesgrupper inom kultur, kulturarv och näringsliv. Ett exempel är mötet mellan bebyggelseantikvarier, hantverkare, arkitekter och uppdragsgivare där även utbildningsaktörer behöver inkluderas.

Att ta fram en branschguide med fokus på kultur och kulturarv kan generera olika resultat. En möjlighet är att det skapas efterfrågan på fördjupningar och ytterligare guider för mer avgränsade branscher, något som behöver tas med i planeringen redan i initialt skede. Som underlag uppskattar ansvariga för Företagarguiden på Nutek att kostnaden för att ta fram en guide för en viss bransch uppgår till 300 000 kronor.

6.7 Stärk marknadsföring och produktutveckling

Kulturrådet, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslår att en satsning för att stödja produktutveckling och marknadsföring i små kultur- och kulturarvsföretag genomförs. Satsningen bör koordineras med Nuteks pågående produktutvecklingsprogram.

Behov

Produktutveckling och marknadsföring är strategiskt viktiga områden för tillväxt i företag. Små eller nya kulturföretag saknar emellertid ofta tid och resurser för att utveckla en sådan verksamhet.

Behoven av produktutveckling varierar mellan olika typer av kultur- och kulturarvsföretagare. Produktutveckling inom kulturarvsområdet kan till exempel ha olika dimensioner. Det kan vara en utveckling av det kulturarv som förvaltas och den kulturarvskompetens som företagaren har, men kulturarv kan även vara en produktutveckling av en annan näringsverksamhet. Ett Bo på Lantgårdsföretag³⁴ som uppfyller kraven för deltagande i nätverket kan till exempel utveckla sin produkt genom ökad kompetens inom kulturarvsområdet. Riksantikvarieämbetet samverkar till exempel med LRF i projektet Hitta historien i syfte att ta fram studiematerial till studiecirkel, där företagare, entreprenörer och andra intresserade kan fokusera på kulturarv.

För företag som är direkt involverade i framställningen av konstnärliga verk, till exempel filmproduktionsbolag, teatrar eller bokförlag, kan små ekonomiska marginaler och höga risker leda till ett bristande utrymme för konstnärliga experiment. Detta innebär ett ekonomiskt problem. Liksom företag inom många andra kunskapsintensiva sektorer, behöver producenter inom kreativa näringar utrymme för experiment för att kunna utveckla kommersiellt slagkraftiga produkter.

Marknadsundersökningar är en annan viktig del av produktutvecklingsprocessen som små företag ofta saknar resurser för att genomföra. Resultatet blir att kunskapen om marknaden ofta är begränsad. Små kulturföretags möjligheter att formulera kommersiellt starka koncept ökar om de har utrymme för konstnärliga experiment och resurser till marknadsundersökningar. Vissa koncept kräver dessutom särskilda fysiska investeringar med höga kostnader. Detta är till exempel fallet vid renovering av kulturhistoriska byggnader, installation av digital visningsutrustning för biografier eller nya lokaler för teatrar som satsar på en ökad publik. Sådana investeringar är svåra att genomföra för små kulturföretag med begränsade kapitalreserver och få privata investeringar.

Även *marknadsföring* är ett problem för företag med begränsade resurser. Konsulthjälp från reklam- och PR-byråer kan vara nödvändigt, i synnerhet i små företag som saknar interna marknadsavdelningar. Samtidigt kan medel till sådana tjänster, liksom till annonskampanjer och andra marknadsförings-

³⁴ www.bapalantgard.org

kostnader saknas i små företag, med resultatet att potentialen i ett starkt koncept aldrig utnyttjas.

Som stöd för ett *långsiktigt kvalitetsarbete*, och därmed produktutveckling, finns flera olika system som också används för marknadsföring av platsen, produkten eller upplevelsen. Dessa är dock inte utnyttjade i större utsträckning. Inom kulturarvsområdet finns till exempel Naturens Bästa respektive Herity, där det senare är ett relativt nytt internationellt instrument som har börjat användas i Europa.³⁵ Dess globala utvärderingssystem har tillämpats på miljöer från världsarv till små ekomuseer och har omnämnts av UNESCO som en rekommenderad certifiering av världsarven.

Det saknas således gemensamma tillämpbara modeller och system för att mäta kvalitet på bland annat kulturhistoriska anläggningar, museer och besöksmål. Det gäller inte bara i Sverige utan på många håll i världen. För att ge stöd krävs en kartläggning och utvärdering av de olika märkningssystemen och vilket stöd som de tillhandahåller till entreprenörer och företagare.

Möjligheter

Förutsättningarna för produktutveckling förbättras långsiktigt om flera småföretag samarbetar och om stöd och metoder för långsiktigt kvalitetsarbete utvecklas. Det finns också vinster med gemensamma marknadsföringskampanjer. Flera företag inom samma segment, till exempel ett nätverk av konstgallerier, kan stärka varandra. Detsamma gäller företag inom olika segment, till exempel om kulturhistoriska miljöer, biografägare eller hantverkare samverkar för att locka besökare till en viss plats. I samverkansprojekt kan risker och kostnader spridas och delas mellan de olika företagen. Samtidigt kan ett ökat kunskapsutbyte leda till kreativitet och innovationer. För att stärka företagets marknadsföring internationellt krävs även gemensamma och nationella initiativ.

För att skapa en långsiktig lösning på ovanstående behov och bidra till en stabil tillväxt inom kreativa näringar är det viktigt att en oberoende finansieringsmodell för produktutveckling och marknadsföring i små kulturföretag kan utvecklas. Ett sätt att uppnå detta är att stödja projekt med privat medfinansiering.

6.8 Tillämpa modell med checkar för nätverksaktiviteter

Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet föreslår att en modell med checkar för inspiratörer, konferenser, samverkan kring forskning och utveckling samt internationellt erfarenhetsutbyte tas fram inom ramen för det ovan föreslagna gemensamma uppdraget och i samverkan med andra aktörer. För administration och uppföljning bör en kanslifunktion placeras på någon av myndigheterna.

³⁵ www.herity.it

Behov

Kultur och kulturarv är en resurs för entreprenörskap och företagande, både direkt eller indirekt. Många entreprenörer och företagare som använder kultur och kulturarv finns i redan etablerade nätverk, som till exempel Lantbrukarnas Riksförbund som Rikantikvarieämbetet har påbörjat ett samarbete med i syfte att utveckla samverkan för att stimulera fler medlemmar att utveckla kulturarv som resurs inom sitt företagande. Andra behöver utveckla sina nätverk genom att inspireras, få möjlighet att samlas vid seminarier och skapa nya kontakter.

Exemplet Landsbygdsnätverket

Det svenska Landsbygdsnätverket startades upp under våren 2007 och leds av en styrgrupp på 12 ledamöter där ordförandeskapet innehas av Jordbruksverket.³⁶ Gruppen har satts samman utifrån Leadermodellen om trepartnerskap, det vill säga representanter ska finnas från offentliga, privata och ideella organisationer. Kansliet för nätverket är placerat på Jordbruksverket.

Nätverket ska arbeta för att landsbygdsprogrammet genomförs på ett bättre och mer effektivt sätt samt skapa mötesplatser där parter på lokal, regional, nationell och internationell nivå kan utbyta information och erfarenheter och arbeta med metodutveckling.

Medlemmar i nätverket kan ansöka om så kallade checkar i syfte att sprida information om landsbygdsprogrammet samt att underlätta metodutbyte och erfarenhetsutbyte mellan lokala, regionala, nationella och internationella aktörer.

Checkar finns för inspiratörer, konferenser, samverkan kring forskning och utveckling samt internationellt erfarenhetsutbyte. Varje check motsvarar 100 000 kronor, där det är möjligt att ansöka om maximalt två checkar per aktivitet.

Möjligheter

Landsbygdsnätverkets modell med checkar för nätverksaktiviteter har precis initierats, men beslut har redan fattats för ett antal ansökningar.³⁷ En del av kultur- och kulturarvsföretagarna, det vill säga de som bor och verkar på landsbygden, har visserligen möjlighet att söka medel från landsbygdsnätverket men det omfattar långt ifrån alla.

För att fler företag ska ha möjlighet att bredda sin verksamhet mot kultur och kulturarv, och att fler kulturverksamheter utvecklas till bärkraftiga företag, behöver medel avsättas genom riktade insatser. Det bör finnas goda möjligheter att, i likhet med Landsbygdsnätverket, utveckla modell med checkar för inspiratörer, konferenser, samverkan kring forskning och utveckling samt

³⁶ www.landsbygdsnatverket.se

³⁷ Aktivitetslista 2008-03-13, www.landsbygdsnatverket.se

internationellt erfarenhetsutbyte i ett nätverk för kultur och näringsliv i samverkan. Det blir då möjligt för nätverk av blivande eller redan etablerade företagare inom kultur och kulturarv att finansiera olika aktiviteter som stärker både entreprenörskap och företagande samtidigt som samverkan mellan myndigheter, akademi, studenter, småföretagare, näringsliv och ideella organisationer kan främjas. Därmed kan nätverket även bidra till att uppnå intentionerna i *Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013*.³⁸

För att administrera nätverksaktiviteter och stödja företagsutvecklare och entreprenörer i en sådan modell behövs en kanslifunktion. Om centrala myndigheter därtill ska följa och stödja medlemmar i nätverk för kultur och näringsliv i samverkan krävs ytterligare resurser. Om organisationer, nätverk med flera ska ha möjlighet att aktivt bidra till styrelsearbete kan möjligheter till ersättning för deltagande behövas.

³⁸ Näringsdepartementet N7037

7 Referenser

Publicerat

Attraktivitet – hur och för vem? Kultur, natur och kulturarv som framgångsfaktorer och intressekonflikter. Tvärsektoriella seminariedagar i Sunne 19-20 oktober 2005. Riksantikvarieämbetet 2005:5

En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013, Näringsdepartementet N7037

Ett starkt entreprenörskap, Nutek 2003

FoU-program för kulturmiljöområdet 2006-2010, Riksantikvarieämbetet 2006

Förordning (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård

Koordinator för museisektorn, Ku 2007:02

Kreativ tillväxt? – En rapport om ”kreativa näringar” i politik och statistik, Dnr 1-010-2007/0027, Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) A2008:007

Kulturarvet och entreprenören – om nyskapat kulturarv i Västerbottens Guldrrike, Riksantikvarieämbetet 2007:3

Kulturarv som resurs i regional utveckling – återsrapportering enligt regleringsbrev, Riksantikvarieämbetet 2007

Kulturmiljöstatistik 1995, Statistiska centralbyrån Ku 19 SM 9701

Nybyggarna '08, Upplevelseindustrin 2008

Regleringsbrev avseende Riksantikvarieämbetet Ku2007/3443/SAM

Samverkan för kunskapsutveckling. Omvärldsanalys 2007, Riksantikvarieämbetet 2007

The Economy of Culture in Europe, KEA European Affairs 2006

Årsredovisning 2007, Riksantikvarieämbetet 2008

Opublicerat

Anteckningar från dialogmöten i KRUS-projektet, utkast till rapport, Riksantikvarieämbetet 2007

Dialog om näringsliv och kultur i samverkan den 9 oktober 2007, referat, Anna Rygård AB 2007

2008-05-12

103-01414-2008

Dialog om näringsliv och kultur i samverkan den 14 mars 2008, utkast till referat, Anna Rygård AB 2008

Intervjuer angående kulturarv, entreprenörskap och företagande, GOD BOSTAD Kulturmiljökonsult 2008-04-25

Stöd till kulturprojekt inom EU:s strukturfonder sammanställning för programperioden 2000-2006, arbetsmaterial Kulturrådet 2007

Elektroniska källor

<http://www.bopalantgard.org>, Bo på Lantgård (2008-04-18)

<http://www.europeana.eu/>, Europeana Connecting Cultural Heritage (2008-05-06)

<http://www.european-heritage.net/>, Europarådet, Herein (2008-05-06)

<http://www.generator2008.se/>, Generator 2008 (2008-04-22, 2008-05-06)

<http://www.herity.it>, Herity (2008-04-18)

<http://www.landsbygdsnatverket.se>, Landsbygdsnätverket (2008-04-15)

<http://www.naturensbasta.se>, Naturens Bästa (2008-04-18)

www.sou.gov.se/museikoordinat, Koordinator för museisektorn (2008-05-07)

BILAGA: Intervjuer

Björn Ohlén, Byggnadsvård Nääs

Beskriv Byggnadsvård Nääs!

- Sedan 2004 drivs vi av Västra Götalandsregionen och ingår i förvaltningen Västarvet tillsammans med bl a läns museerna i Västsverige. Vår verksamhet går ut på att vara en oberoende, tillgänglig och "folklig" institution dit alla som har frågor om material och byggtekniker i gamla (och även nischad nybyggnation) hus kan vända sig. Vi försöker svara på kundernas frågor och tar inte betalt för det. Vi erbjuder en timmas fri rådgivning med någon av oss där man kan gå igenom sitt projekt.

På vilket sätt skulle ni kunna underlätta för konsulter inom kulturarvsområdet?

- Ofta slutar vår rådgivning med att vi hänvisar vidare till en kunnig hantverkare eller konsult som kan ge mer hjälp eller till en tillverkare som har bra material och produkter för gamla hus. Inte sällan (sommartid dagligen) hänvisar vi vidare till privata antikvarier, arkitekter eller dylikt.

Anlitar ni konsulter, i så fall för vilka uppdrag?

- Vi tar sällan uppdrag som gör att vi tar in konsulter, men det förekommer inom Västarvet. Däremot tar vi in hantverkare och konsulter som föreläsare och kursledare till vår ganska omfattande kursverksamhet på Nääs.

På vilket sätt samverkar ni med näringslivet i regionen?

- Som nämnts hänvisar vi ofta vidare till olika konsulter. Vi har ett hantverksregister med drygt hundra hantverkare samt ett register över tillverkare av produkter (flera hundra) sökbart via hemsidan www.bvn.se (just nu under ombyggnad). I vår utställning har vi en produktmessa där ett fyrtiotal företag visar upp sig och sina produkter.

- I dagsläget kan vi inte på något bra sätt mäta hur mycket arbetstillfällen vi bidrar till eller hur många kunder vi slussar till företagarna, men under den timma jag suttit med frågorna har det ringt fem personer som skall ha tag på hantverkare.

Vilket stöd kan ni behöva från centrala myndigheter (till exempel Riksantikvarieämbetet eller Nutek) och myndigheter i regionen (kommunförbund, landsting, länsstyrelse, kommun)?

- Eftersom vi är regionalt drivna har vi redan en del hjälp. Det vi saknar är uppbackning och tydliga direktiv för exempelvis förmedlingsverksamhet. Jag saknar också utvecklad koppling mellan regional utveckling och kulturområdet. Nu är vi tvungna att skapa de kontakterna själva. Mer skulle kunna vara förankrat. Västarvet driver de kommande tre åren ett projekt som till stora delar liknar detta, hur företagande kan ökas inom kulturarvsområdet. Jag sitter i arbetsgruppen och vi ska ha vårt första möte den 23 april.

Kulturarv och entreprenörskap är ett av de viktigaste områdena vi arbetar med nu.

Lisa Östman, Gotlands kommun

Visby är ett unikt kulturarv – hur hanteras det från kommunen?

- Visby innerstad är världsarv enligt UNESCO och vi har ett världsarvsråd, som är en bred samarbetsorganisation, för att hantera detta. På stadsarkitektkontoret har vi en anställd byggnadsantikvarie som bl a arbetar med att ta fram en ny detaljplan för Visby innerstad. Vi har också en byggnadsordning för Visby ytterstad.

I vilken mån anlitas kulturarvskonsulter och för vilka uppdrag?

- Det är mycket kopplat till turistnäringen och viktiga kommunala aktörer där är Gotlands turistförening och museet. Mycket av upplevelseturismen, som till stor del bygger på kulturarv, är kopplat till privata aktörer. Stadsarkitektkontoret anlitar konsulter bara i liten omfattning, t ex vid fördjupad översiktsplan. I den mån antikvarier anlitas vid antikvarisk förundersökning eller kontroll enligt PBL är det byggherren som har den uppgiften.

Hur samverkar Gotlands kommun med näringslivet i frågor som berör kulturarv?

- Medeltidsveckan
- Visby ströget
- Projektet HEIS (Historia & Ekonomi I Samverkan)
- Gotlands turistförening har massor med samarbeten med olika aktörer angående kulturarv.

Finns det områden där kopplingen mellan kulturarv och företagande skulle kunna utvecklas?

- Ja, t ex förvaltningen av kommunala byggnader, som i nuläget förvaltas av Tekniska Förvaltningen. Här skulle behövas kompetens utifrån! Man skulle också kunna tänka sig förvaltningsbolag. Kommunen skulle kunna ställa högre krav på exempelvis antikvarisk medverkan – behov kommer av att det ställs krav! Kommunen måste i så fall också följa upp och utvärdera.

Björn Andersson, Historiska Media

Beskriv Historiska Media! Hur arbetar ni t ex med kulturarv och kulturarvsfrågor?

- Historiska Media är ett förlag som har funnits sedan 1991. Vi startade för att ge ut en tidskrift om historia, som vi tyckte var ett spännande ämne men som presenterades alldeles för tråkigt. Vår drivkraft var och är folkbildning. Man kan säga att vi snarast jobbar indirekt med kulturarv, men har t ex samarbetat med Lena Sjölin på Svenskt Kulturarv. Genom vårt andra förlag, Nordic Aca-

2008-05-12

103-01414-2008

demic Press (med mer akademisk inriktning), har vi senast gett ut "Publik arkeologi".

Har ni några kontakter med kulturarvsinstitutioner, som Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelse, Museer?

- Ja, främst museer. Vi köper t ex in mycket bilder från de stora museerna, men även en del från Riksantikvarieämbetet. Vi gör även böcker åt olika institutioner med fokus på historia och kulturarv, nu senast en bok om utgrävningarna i samband Norrortsleden för Länsstyrelsen Stockholms län och Vägverket. Vi har även gjort böcker för Nordiska Museet och Statens Historiska Museum.

Anlitar ni konsulter inom kulturarvssektorn?

- Nej. Vi är på sätt och vis själva konsulter åt kulturarvssektorn!

På vilket sätt samverkar ni med näringslivet i regionen?

- Vårt största samarbete är med tryckeriet Wallin & Dalholm, vi är en av deras största kunder. Vi har också mycket kontakter med bokhandlar. Universitetet är en viktig samarbetspartners.

Vilka möjligheter och/eller hinder till samverkan mellan kultur och näringsliv ser du?

- Det finns stora möjligheter! Ett hinder är att kultur och näringsliv inte tänker på samma sätt, kulturen har inte samma kommersiella drivkraft. Historiska Media förenar kultur och ekonomi.

Mia Björckebaum, KMV Forum**Beskriv KMV Forum!**

- Företag med ena benet i kulturarvsområdet, andra benet i en rad politik- och samhällsområden. Vår uppgift är att bringa vinning åt båda.

Hur skulle du beskriva ditt kontaktnät med uppdragsgivare, stödfunktioner, andra företagare?

- Brett och bra!

Vilka ser du som era främsta uppdragsgivare i dag? Inom fem år?

- Myndigheter på central och regional nivå. Privata företag.

Hur får ni uppdrag?

- Tillfrågas och lämnar anbud.

Hur marknadsför ni KMV Forum?

- Det gör vi inte nämnvärt ännu. Det är ett medvetet val.

Vilken kompetens ser du att KMV Forum behöver i dag? Inom fem år?

- Långsiktiga strategier finns.

Vilka myndigheter har du varit i kontakt med i ditt företagande?

- Skatteverket m fl.

Kan dessa eller andra myndigheter göra något för att underlätta ditt företagande?

- Framförallt sänka arbetsgivaravgiften! Men det är en politisk fråga.

- (Kultur)myndigheter kan höja intentionerna och öppna för större nyfikenhet när det gäller att integrera nya (kultur)perspektiv i andra politikområden. Våga mer!

- Det svenska systemet kan snekla på andra europeiska modeller när det gäller t ex organisatoriska hybridformer för vissa offentliga frågor. Vad ger störst nytta för aktuell uppgift?

- Vissa myndigheter kan fortfarande fundera över formerna för hur störst nytta åstadkoms för att lösa aktuella problem – projektanställning, forskare eller konsulter?

Vad ser du för möjligheter att KMV Forum ska växa?

- De jag själv väljer. Långsiktiga strategier finns.

Kristina Skarvik, Kulturmagasinet/Helsingborgs Museer**Museerna är/kan vara både uppdragsgivare och uppdragstagare. Hur ser du på det?**

- En köp- och säljsituation med konsultuppdrag handlar bl a om hur man bäst budgeterar sina projekt. Det är inget problem i sig. Problemet ligger istället i när museerna inte förmår skilja mellan sin offentligfinansierade uppgift/roll och den uppgift/roll som konsultuppdrag innebär. Läns museerna låter t ex sin offentliga roll inverka på konkurrensen och tillskapar och kontrollerar sin egen uppdragsvolym.

Hur är kontaktnätet med andra kulturarvsinstitutioner i regionen?

- Formellt sett: traditionellt uppbyggt och dåligt utnyttjat. Meningslösa möten och otidsenliga konstellationer i avsaknad av verklighetsanknutna strategier hindrar kreativa inflöden.

Informellt: på handläggarnivå är det betydligt bättre som följd av personliga och ämnesmässiga relationer vilket t ex kan ta sig uttryck i enskilda projekt eller rekryteringar.

- Uttrycket "kulturarvsinstitutioner" visar redan i frågan att tänket i sig är offentlighetsbundet och otidsenligt. Kulturarvet hanteras i stor utsträckning av andra aktörer och dessa föredrar vi att nätverka med idag.

Till vilka uppdrag anlitar Kulturmagasinet/Helsingborgs Museer konsulter? Varför?

- Bland de kompetenser vi köpt in finns byggtknisk, kemisk, hantverksmässig, antikvarisk samt projektteknisk kompetens. Vi köper enbart in kompetens i syfte att bygga adekvata projektorganisationer oavsett om vi har en beställar- eller utförarroll. Uppdraget i sig är därför ointressant i sammanhanget.

Vilka förutsättningar ser du för att öka entreprenörskap och företagande inom kulturarvssektorn?

- Synlighetsfokus i seminarier osv ligger på kulturarvsturism och statsbidragsfinansierade "pilotprojekt" men den grå verkligheten är att läns museernas ekonomi i hög grad bygger på de uppdrag de utan affärsmässighet och sund konkurrens utför åt fastighetsägare, kommuner m fl. Utvecklandet av sund konkurrens och affärsmässighet kräver en mental omställning som sektorn varken vill eller förmår hantera. Kommunernas och företagens/entreprenörernas behov av och förmåga att arbeta med frågorna hindras därför aktivt av dagens kulturarvsorganisation. Dagens kulturarvsorganisation med riksantikvarie, länsstyrelser och läns museer är otidsenlig och inte behovsanpassad. Situationen och organisationen behöver ses över utifrån de reella behov och ekonomiska förutsättningar som föreligger och den behöver framförallt ses över av någon analytisk och entreprenörmässig aktör som befinner sig utanför riksantikvarieämbetets/länsstyrelsernas/läns museernas sold.

Hur kan samverkan mellan kulturarvssektor och näringsliv stärkas och på vilket sätt samverkar Kulturmagasinet/Helsingborgs Museer med näringslivet i regionen?

- Vi nätverkar brett på individuell och strategisk basis med ekonomi och förtroende i långsiktigt fokus. I övrigt, se ovan.

Hur marknadsförs kulturarv som en resurs i Helsingborg?

- Ekonomiskt och upplevelsemässigt.

Maria Borg, Lantbrukarnas Riksförbund

På vilket sätt ser du att era medlemmar använder kulturarv i sitt företagande?

- Gårdshistoriken är viktig när man antingen jobbar med småskalig turism, som "Bo på lantgård", eller med småskalig odling och kanske gårdsförsäljning, att kunden vet var produkten kommer ifrån, hur produktionen gått till, vem som odlat osv.

Finns det områden där kopplingen mellan kulturarv och företagande skulle kunna utvecklas?

- Våra medlemmar kan bli bättre på att förstå vikten av historien, kulturarvet och att förmedla detta. Det ger ett mervärde. Det gäller att skapa starka gårdsvarumärken! Vi driver nu ett projekt tillsammans med Riksantikvarieämbetet, "Hitta historien", som handlar om gårdshistorik.

Vilka möjligheter och/eller hinder till samverkan mellan kultur och näringsliv ser du inom ert område?

- Samverkan mellan kultur och näringsliv ger för oss nöjdare kunder och därmed bättre lönsamhet. Jag var själv på semester med familjen och bodde på två olika gårdar. På den första erbjöds egentligen inget mer än själva boendet, medan man på den andra gården berättade om gårdens historia och den verksamhet man bedriver där i dag och hur det var förr. Man erbjöd även olika aktiviteter och kunde tipsa om sevärdheter, restauranger, utflyktsmål etc. Som kund fick man mycket mer, en upplevelse, på den senare gården. Och det är det som efterfrågas, kunden vill ha med sig något hem. En gård kan erbjuda något äkta. En omvärldsanalys visar att det är likadant på andra håll. Kulturarv och historien är viktiga!

Vilket stöd kan ni/era medlemmar behöva från centrala myndigheter (till exempel Riksantikvarieämbetet eller Jordbruksverket) och myndigheter i regionen (kommunförbund, landsting, länsstyrelse, kommun)?

- Vi behöver uppmuntra våra kunder att hitta historien och kulturarvet, och för det kan vi behöva samverka med andra, som Riksantikvarieämbetet t ex. Vi driver även ett projekt tillsammans med Sveaskog angående turism och som stöttas av Jordbruksverket. För att det ska bli bra och lönsam turism måste historien och kulturarvet finnas med.

Ulf Löfwall, Länsstyrelsen Dalarna**På vilket sätt skulle ni kunna underlätta för konsulter inom kulturarvsområdet?**

- Är det vår roll, att underlätta för konsulter inom kulturarvsområdet? Länsstyrelsen gör mycket arbete själva, t ex antikvariska kontroller.

Till vilka uppdrag anlitar ni konsulter nu? Inom fem år?

- De konsulter som vi anlitar är för arkeologiska undersökningar som överstiger basbeloppet på 800 000 kr, är det lägre så läggs uppdragen på länsmuseum. Dalarna är inget "arkeologilän" och här finns inte så många konsulter inom arkeologi. Är länsstyrelsen själv projektägare sker upphandling av projektering – ofta arkitektkompetens. Vi anlitar även företag inom byggnadsvård. Men i många projekt är länsstyrelsen inte projektägare. Vi driver även projekt med projektanställd personal.

2008-05-12

103-01414-2008

- Inom fem år kommer förmodligen fler konsulter anlitas för kyrkorna, här finns ett stort behov av kunskapsuppbyggnad. Jag tror att det kommer att bli fler konsulter inom kulturarvsområdet och det funkar förmodligen bättre inom byggnadsantikvarisk verksamhet eller byggnadsvård än inom arkeologin där arkivlagringen inte är lätt.

Hur görs upphandlingen?

- Offentlig upphandling sker efter våra mallar. Eller så går vi ut till ett antal företag (minst fem stycken) och begär in anbud. Tryckerier upphandlas alltid.

Vilka lämnar anbud?

- För arkeologiska undersökningar är det Dalarnas Museum, RAÄ genom UV och någon gång Arkeologikonsult och SAU.

Har ni ramavtal med konsulter inom kulturarvsområdet?

- Nej. Vi (hela Länsstyrelsen Dalarna) har haft med exempelvis tryckerier, men jag tror inte vi har några sådana avtal just nu.

På vilket sätt samverkar ni med näringslivet i regionen?

- Vi har haft mycket samarbete med turistnäringslivet, t ex om hur Falun kan saluföras. Vi har mycket samarbeten direkt på företagsnivå, när det t ex handlar om hur ett företag kan använda en äldre industrimiljö. Här har vi mycket samarbeten, om hur känsliga miljöer kan fungera med verksamheter. Kulturmiljöer ska fungera och vara intressanta boende- eller företagsmiljöer. Vi har samarbete med många företag i många sammanhang.

Vilka möjligheter och/eller hinder till samverkan mellan kultur och näringsliv ser du i Dalarna?

- Länsstyrelsens kunskaper och kompetenser är efterfrågade och vi är ofta med i olika projekt. I samarbete med skogsägare/skogsföretag har vi projekt om besöksmål där vi t ex hjälper till med att ta fram broschyrer eller producerar skyltar. Med Ovako Steel har vi ett projekt om att iordningsställa äldre industribyggnader. Ett annat mycket lyckat projekt är Avesta järnverk, som skulle rivas för ungefär 10 år sedan. Här startade vi ett stort restaureringsprojekt med många inblandade. Nu finns det 30 industriföretag på området med 500-600 anställda, utställningslokaler och visning av industribyggnader. Utan kulturarvet hade det inte blivit något alls! En spännande miljö lockar folk, vilket skapar mycket aktiviteter, småföretag startar och då vill även de stora vara här och bilda kluster och samverka.

- Hinder skulle kanske vara att vi har för lite personal och att olika saker, som t ex miljömålen, tar mycket tid och gör att man tappar fokus.

Vilken roll spelar RUP, RTP eller ERUF-projekt i detta sammanhang?

- Vi är med, men spelar t ex RUP, RTP någon roll?

Tomas Carlsson, Mötesplats Upplevelseindustrin Hällefors

Ni arbetar mycket med matkultur, formgivning och platsens betydelse – ett slags kulturarv. Så: hur arbetar ni med kulturarv?

- Kultur och kulturarv är extremt viktigt för oss! På alla nivåer. Vi arbetar med kulturarv på alla möjliga sätt i alla våra projekt. Vi jobbar bl a med något som heter interpretation – hur man tolkar och gestaltar landskapet, både natur och kultur, dvs kulturlandskapet. Skogen här har t e x brukats i åtminstone 1 000 år. Det är en internationell strömning, som är stort framför allt i USA och Kanada. Vi ingår i nätverk för detta och deltar i internationella workshops mm. Vi jobbar också lokalt, med Naturvårdsverket, med en vandringsstig som visar på detta kulturlandskap och berättar bygdens historia. I ett samarbete med ABF återskapade vi en typisk arbetarlägenhet från 1950-talet, komplett med möbler och inredning, och som nu är en visningslägenhet, ett slags museum.

Vilken betydelse har kulturarvet för upplevelseindustrin, om du utgår från Hällefors?

- Minnen och sinnesupplevelser är centralt för oss, för hela upplevelseindustrin. Exempelvis måltiden, att man tar med den historiska matkulturen. Vi har haft en workshop, ”Nordiska måltidsberättelser”, där vi lär företagare att berätta måltidernas historia. Vi håller på och etablerar ett måltidsmuseum. Vi har en anställd person som arbetar med lokal historia och har mycket samarbete med länsmuseet.

Anlitar ni konsulter för att stärka varumärket Grythyttan/Hällefors, och i så fall vilka professioner?

- Ja, vi jobbar brett med alla möjliga professioner i olika uppdrag, mycket bedrivs i projektförm. Här kommer ständigt folk och gör uppdrag.

Vilka ingår i ert nätverk i dag? Förhoppningsvis inom fem år?

- Vi ingår i många nätverk – lokalt, regionalt, nationellt, internationellt. Vi skulle gärna se att dessa nätverk växer och att särskilt våra nordiska och internationella nätverk stärks.

Vilka erfarenheter kan du dra från satsningen på mötesplatser? Vad skulle behövas ytterligare?

- Mötesplatser är helt avgörande! Utan dem kan man inte mötas och då uppstår inga nya idéer och tankar.

Vilket stöd kan ni behöva från centrala myndigheter (till exempel Riksantikvarieämbetet eller Nutek) och myndigheter i regionen (kommunförbund, landsting, länsstyrelse, kommun)?

- Vi skulle behöva bättre grundfinansiering. Det är lättare att få pengar till projekt än till löpande verksamhet. Stöden varierar över tiden, knutna till olika projekt.

Kent Andersson, Societas Archaeologica Upsaliensis SAU

Beskriv SAU!

- SAU är en stiftelse som arbetar med uppdragsarkeologi. Vi har funnits i tio år och grundades på initiativ av lärare vid Uppsala universitet.

Hur skulle du beskriva ditt kontaktnät med uppdragsgivare, stödfunktioner, andra företagare?

- SAU har ett omfattande kontaktnät till följd av de många olika undersökningar som vi genomfört under de tio år vi funnits till.

Vilka ser du som era främsta uppdragsgivare i dag? Inom fem år?

- Idag (2008) har kommuner och liknande blivit våra största uppdragsgivare. För några år sedan var det Vägverket (E4-projektet). Om fem år kan det, om nya infrastrukturella satsningar görs, vara Banverket, Vägverket eller liknande igen. Annars kommer mindre uppdragsgivare att få allt större betydelse för oss.

Hur får ni uppdrag?

- Vi får framför allt uppdrag via Länsstyrelsen. Via anbud eller direktval. I vissa fall har vi också fått uppdrag via direktkontakt med uppdragsgivare. I de fallen har det alltid rört sig om mindre uppdrag och de har haft formen av utredningar.

Hur marknadsför ni SAU?

- Vi marknadsför SAU via: personliga besök på Länsstyrelser, via vår hemsida, via kontakter med uppdragsgivare, via riktade utskick, via broschyrer etc.

Hur har du/ni skaffat särskild utbildning eller arbetslivserfarenhet för att driva företag?

- Jag personligen har inte det. Däremot har delar av personalen som har sådana ansvarsområden specialutbildning

Ni har en stark koppling till universitetet. Hur lyckades ni med att kombinera utbildning och forskning inom kulturarvsområdet med företagande? Vilka är framgångsfaktorerna?

- Vi kombinerar inte direkt utbildning och forskning med vår verksamhet. Vi har en koppling till universitetet via framför allt vår styrelse och att vi grundades via universitetet. Sedan har vi en långsiktig strategi för kunskappuppbyggnad där det bland annat ingår en forskningsfond och ett vetenskapligt pris. Via dessa instrument kan vi stödja forskning och forskningsprojekt med relevans för kulturarvsområdet.

Vilken kompetens ser du att SAU behöver i dag? Inom fem år?

- Vi skulle kunna bredda vår ämneskompetens inom vissa områden för att fylla ut vissa kompetensluckor som vi har idag. Inom en femårsperiod är det

2008-05-12

103-01414-2008

möjligt att vi skulle behöva bredda vår uppdragsbas ytterligare genom att t ex erbjuda andra eller fördjupade tjänster mot vad vi gör idag.

Vilka myndigheter har ni varit i kontakt med i ert företagande?

- Framför allt Länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet. Men även Statens historiska museer. För att nämna de myndigheter som finns inom kulturarvsområdet.

Kan dessa eller andra myndigheter göra något för att underlätta ert företagande?

- Genom större resurser skulle de kunna vara mer effektiva i sin handläggning. De skulle även kunna vara tydligare i sin myndighetsutövning vad gäller t ex uppställda krav i beslutsunderlag etc.

Vad ser du för möjligheter att SAU ska växa?

- Jag tror att förutsättningarna för att SAU kan växa är goda och att vi har förutsättningar att hitta nya "nischer" inom kulturarvssektorn. Det kan gälla tjänster vi erbjuder t ex. Genom samarbeten med andra aktörer inom vissa delprojekt ser jag också en möjlighet att utnyttja vår kompetens riktat. Sedan är självfallet storleken på organisationen helt och hållet avhängigt av hur uppdragsvolymen ser ut. Men jag tror att SAU har en unik fördel inom uppdragsarkeologin: dels sin koppling till universitetet, dels sina satsningar på en långsiktig och bred kunskapsuppbyggnad som sträcker sig utanför den egna organisationen. Detta är helt unikt för SAU och visar att vi tar ett vetenskapligt ansvar på ett helt annat sätt än andra aktörer inom sektorn. Genom forskningsstödet skapas förutsättningarna för att andemeningen i kulturpolitiken skall kunna förverkligas: meningsfull och efterfrågad kunskap som skapar förståelse för kulturarvets betydelse i vårt moderna samhälle

Jan-Erik Jaensson, Swedish Lapland

Hur används kulturarv i marknadsföringen av Lappland?

- Vi lyfter fram de tre världsarven; Laponia, Gammelstads kyrkby och Struves meridianbåge.

- Vi använder också den samiska kulturen i viss mån (t ex Samemuseet i Jokkmokk), men försiktigt eftersom det är svårt för besökare att finna samer i turistnäringen eftersom de är för få.

- Samiskt hantverk.

- Även matkulturen har vi lyft fram de senaste två åren, och den härstammar ju i stora delar från den samiska traditionen.

- Nationalälvarna med sitt fiske

- Löjfisket vid kusten med kronan på verket: Kalix löjrom

- Jaktupplevelser

Använder ni konsulter inom "kulturavsektorn" för att göra, eller stärka, ert varumärke?

- Nej

Vilka möjligheter och/eller hinder till samverkan mellan kultur och näringsliv ser du för regionen?

- Vi samverkar gärna, men en del av "kultursektorn" tänker för lite affärsmässigt. Vi har den uppfattningen att entreprenörer ska satsa på lönsamma aktiviteter/upplevelser.

Vilket stöd kan ni behöva från centrala myndigheter (till exempel Riksantikvarieämbetet eller Nutek) och myndigheter i regionen (kommunförbund, landsting, länsstyrelse, kommun)?

- Vi samarbetar med Länsstyrelsen och Landstinget, vilka tillika är delfinansiärer av vår verksamhet. Vi har haft en diskussion med Länsstyrelsen med anledning av en utredning som de gör om kulturturism. Nutek har vi samarbete med och då främst Dennis Bederoff och hans lilla enhet.

Martin Paju, Centrum för regionalvetenskap, Umeå universitet

Kan ni i er forskning se trender/tendenser mot hur entreprenörskap och företagande kan öka inom kulturavsområdet?

- Absolut! Det finns på många olika plan. Över nästan hela Sverige flyttar folk från landsbygd till stad och landsbygden dräneras. Det görs därför ansträngningar i många avfolkningskommuner att finna nya strategier att göra sig attraktiva och lyfta fram det unika, ofta genom att knyta an till sin egen historia. Detta görs ofta av lokala entreprenörer. Samtidigt kan man se att museisektorn inte orkar driva och bära hela historien själv. Det finns dessutom en vilja och potential att öka kulturavsföretagande.

- Sedan måste man definiera entreprenörskap. Det behöver inte vara detsamma som att driva vinstdrivande företag. Man missar då den positiva dynamiken av ideellt arbetande entreprenörer, vilket får folk att må bättre, jobba tillsammans och gräva i sin egen historia. Detta arbete går i nästa fas över och blir en kommersiell verksamhet. Ett exempel är "Guldriket" i Västerbotten där tidigare ideell och/eller offentligt stödd verksamhet nu är helt kommersiell.

Vad säger era resultat från exempel på samverkan mellan kultur och näringsliv?

- Kultur och näringsliv måste först specificeras! Om man definierar näringsliv som lokalt verksam företagare fungerar samverkan väldigt bra. Företagaren ger sig inte in i dessa verksamheter om man inte är intresserad och engagerad.

2008-05-12

103-01414-2008

Den lokalt verksamme företagaren har lättare att få stöd och har en positiv relation till omgivningen. Att komma som utomstående och inte ha de sociala nätverken är svårt. Utan nätverken och relationerna måste man ha noga reglerade avtal.

Hur kan samverkan mellan kultur och näringsliv främjas i syfte att öka entreprenörskap och företagande?

- Det är en fråga för en företagsekonom. Men, det finns ett stelbent regelverk, som säger att kultur ska vara ickekommersiell. Detta håller på att ändras, men man måste vara medveten om riskerna. Kommersiellt kan ju t ex innebära problem med tillgänglighet, att man ska betala för att få tillgång till kulturarvet. Man kan ta Skokloster som ett exempel, där det finns en allmän del som man kan besöka utan kostnad. Sedan kan man betala för en guidning och då får man se lite mer. Det är inga stora summor och detta är ett ok arrangemang. Men om detta kommersialiseras kanske bara en liten del kommer att vara tillgänglig och för att se mer får man betala ett högre belopp. Då blir inte kulturarvet tillgängligt för alla. De som har mindre ekonomiska resurser får då nöja sig med en mindre del. Här gäller det att hitta former för hur det här ska lösas!

- Man kan konstatera att frågan till stor del ägs av staten i dag och handlar om i vilken roll man vill släppa in marknaden och hur formerna för företagande ska se ut.

Knut Knutsson, Uppsala auktionskammare

Hur arbetar Uppsala auktionskammare med kulturarv och kulturarvsfrågor?

- Rent objektivt: vår arbetsuppgift är att för våra uppdragsgivare sälja så bra som möjligt. Det är dock viktigt att inte slita föremål ur sitt sammanhang. Det ger dessutom ett högre pris, att inte suddas bort föremålets historia (detta gäller huvudsakligen föremål äldre än 1850-tal). Ett problem är att mycket av det som finns ute på marknaden är lyft ur sitt sammanhang och man kan inte få veta så mycket om föremålen. Tidigare var folk oroliga att berätta att man sålde (det skulle då visa att man var i behov av pengar!). Detta har ändrats. Troligen kommer föremålen att överleva oss, vi har dem till låns. Därför är det viktigt att bevara deras historia, att skriva varifrån de kommer, från vilken tradition osv.

Har ni några kontakter med kulturarvsinstitutioner, som Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelse, Museer?

- Jag började på Kulturen i Lund 1976 där jag stannade till 1981 och var sen på Gripsholm, så jag har personliga kontakter med flera fd kollegor i museivärlden. Som jag ser det är det en stor olycka för kulturarvet, att det är nästan vattentäta skott mellan den museala och kommersiella världen. Många museer saknar dessutom kunskap om föremålen och de har för mycket

2008-05-12

103-01414-2008

föremål från perioden 1500 till 1900! Det skulle finnas en mer utpräglad utbildning för museimän med en kurs om kulturföremål!

Ni sätter på sätt och vis marknadens pris på kulturarv, medan kulturarvsinstitutioner ofta bestämmer kulturhistoriskt värde. Hur ser kopplingen ut mellan kulturhistoriskt värde och ekonomiskt värde?

- Det kulturhistoriska värdet påverkar prisnivån.

Hur avgör ni kulturhistoriskt värde, eller anlitar ni konsulter för detta?

- Vi kontaktar ofta t ex Nordiska museet och Nationalmuseum, men också utländska institutioner som RKD i Haag eller olika experter. Varje konstnär har sina experter. Dessa konsulterar vi ibland.

Vad tror du om framtida samverkan med kulturarvsinstitutioner eller konsulter inom "kulturarvssektorn"?

- Det är viktigt att vi vet våra olika förutsättningar – missuppfattningar finns det gott om! Det är bra att folk vandrar över diket, som att man till kulturarvsinstitutioner rekryterar chefer som kommer från näringslivet.